MOSTAZA CLARO

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT ANTONIO TIZZANO

fremsat den 27. april 2006 [1]

1. Ved kendelse af 15. februar 2005 har Audiencia Provincial de Madrid (herefter »Audiencia Provincial«) i medfør af artikel 234 EF forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (herefter »direktiv 93/13« eller blot »direktivet«) [2].

2. Audiencia Provincial ønsker navnlig oplyst, om den i direktivet fastsatte beskyttelsesordning til fordel for forbrugerne indebærer, at de nationale domstole, ved hvilke der anlægges en sag med påstand om annullation af en voldgiftskendelse, af egen drift kan påkende spørgsmålet om, hvorvidt en voldgiftsbestemmelse, der anses for at være urimelig, er ugyldig, når et anbringende herom ikke er blevet fremsat under voldgiftssagen og således for første gang fremsættes af forbrugeren i stævningen i annullationssøgsmålet.

1 — Originalsprog: italiensk.

2 — EFT L 95, s. 29.

I — **Retsforskrifter**

A — *Fællesskabsretten*

Direktiv 93/13

3. Den 5. april 1993 vedtog Rådet direktiv 93/13 med det formål at »lette etableringen af det indre marked « og »sikre forbrugeren en bedre beskyttelse« på dette marked (sjette, ottende og tiende betragtning til direktiv 93/13).

4. Artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

5. Artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«

6. Artikel 6, stk. 1, har følgende indhold:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren [...]«

7. Desuden er følgende fastsat i artikel 7:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.

2. De i stk. 1 nævnte midler skal omfatte bestemmelser, i henhold til hvilke personer eller organisationer, der ifølge national lov har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, efter national ret kan indbringe en sag for retsmyndighederne eller de kompetente administrative myndigheder, for at disse kan afgøre, om kontraktvilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og anvende egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår til ophør.«

8. Endelig bemærkes, at der til direktivet er knyttet et bilag, der indeholder en vejledende liste over kontraktvilkår, der kan anses for at være urimelige. I bilagets litra q) opregnes de vilkår, hvis formål eller virkning er:

»at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, navnlig ved at pålægge forbrugeren et krav om udelukkende at lade evt. tvister afgøre ved voldgift, der ikke er omfattet af retlige bestemmelser, ved uretmæssigt at begrænse de bevismuligheder, som forbrugeren har til rådighed, eller ved at pålægge denne en bevisbyrde, der ifølge gældende ret ligger hos en anden aftalepart«.

B — *National ret*

De spanske bestemmelser om urimelige kontraktvilkår

9. I den spanske retsorden er direktiv 93/13 blevet gennemført ved lov nr. 7 af 13. april 1998 (herefter »lov 7/1998«) [3].

10. Artikel 8, stk. 2, bestemmer:

»[...] [g]enerelle kontraktvilkår er uden videre ugyldige, hvis de er urimelige, hvorved i alle tilfælde forstås vilkår som defineret i artikel 10a og første tillægsbestemmelse i almindelig lov nr. 26 af 19. juli 1984« (herefter »lov 26/1984«) [4].

11. Artikel 10 og 10a i lov 26/1984 definerer begrebet urimeligt kontraktvilkår. Desuden er det i punkt 26 i den første tillægsbestemmelse anført, at »anvendelse af en anden voldgiftsinstans end forbrugervoldgiftsnævnet, medmindre der er tale om voldgiftsinstanser, der er oprettet ved lov inden for en særlig sektor eller i særlige tilfælde«, betragtes som et urimeligt kontraktvilkår.

Den spanske lovgivning om voldgift

12. På det tidspunkt, hvor de faktiske omstændigheder i sagen udspillede sig, var proceduren i voldgiftssager reguleret i lov nr. 36 af 5. december 1988 (herefter »lov 36/1988«) [5].

13. Af interesse for denne sag er navnlig lovens artikel 23, der har følgende ordlyd:

»1. Indsigelser mod voldgiften støttet på voldgiftsdommernes manglende saglige kompetence eller på, at der ikke foreligger en voldgiftsaftale, eller at denne er ugyldig

3 — Lov nr. 7/1998 om generelle kontraktvilkår (BOE nr. 89, s. 12304).

4 — Lov nr. 26/1984 om forbruger- og brugerbeskyttelse (BOE nr. 176).

5 — Lov nr. 36 om voldgift.

eller bortfaldet, skal indgives på det tidspunkt, hvor parterne fremsætter deres respektive indledende bemærkninger.

[...]«

14. Der kan desuden henvises til artikel 45, der bestemmer følgende:

»Voldgiftskendelsen kan udelukkende annulleres i følgende tilfælde:

1. Såfremt voldgiftsaftalen er ugyldig.

2. Såfremt lovens grundlæggende formkrav og principper er blevet tilsidesat i forbindelse med udpegning af voldgiftsdommerne eller under voldgiftssagens behandling.

3. Såfremt voldgiftskendelsen er blevet afsagt efter den fastsatte voldgiftsfrist.

4. Såfremt voldgiftsdommerne har truffet afgørelse om spørgsmål, som ikke er blevet dem forelagt, eller om spørgsmål, der, selv om de er blevet forelagt, ikke kunne gøres til genstand for voldgift [...]

5. Såfremt voldgiftskendelsen er i strid med ufravigelige retsgrundsætninger.«

II — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

15. Hovedsagen føres mellem Elisa María Mostazo Claro og selskabet Centro Móvil Milenium SL (herefter »Centro Móvil«).

16. Den 2. maj 2002 indgik Elisa María Mostazo Claro en kontrakt med Centro Móvil om et mobiltelefonabonnement (herefter »kontrakten«), ifølge hvilken abonnementet gjaldt for en vis minimumsperiode. Kontrakten indeholdt en voldgiftsbestemmelse, der henskød eventuelle tvister, der måtte udspringe af kontrakten, til afgørelse af en voldgiftsdommer udpeget af Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (det europæiske voldgifts- og mæglingsnævn, forkortet AEDE).

17. Da Centro Móvil var af den opfattelse, at minimumsperioden ikke var overholdt, indledte selskabet voldgiftsproceduren ved

AEDE, der gav Elisa María Mostaza Claro en frist på ti dage til at tage stilling til, om hun modsatte sig, at sagen blev afgjort ved voldgift, og til over for voldgiftsdommeren at fremsætte sine bemærkninger og relevante bevisligheder til støtte for hendes standpunkt. Inden for den fastsatte frist fremførte Elisa María Mostazo Claro en række argumenter til sit forsvar, men påberåbte sig ikke, at voldgiftsbestemmelsen var ugyldig.

18. Voldgiftsretten fandt Elisa Mostaza Claros argumenter ubegrundede, og den 22. september 2003 afsagde retten en kendelse, hvorved Centro Móvil fik tilkendt erstatning for sit tab samt godtgjort sine sagsomkostninger.

19. Elisa María Mostaza Claro indbragte herefter voldgiftskendelsen for Audiencia Provincial. Sagsøgeren nedlagde påstand om annullation af voldgiftskendelsen, idet hun — for første gang for den nævnte ret — påberåbte sig, at voldgiftsbestemmelsen har karakter af et urimeligt kontraktvilkår. Centro Móvil protesterede herimod, idet selskabet er af den opfattelse, at en indsigelse om, at voldgiftsbestemmelsen er ugyldig, i henhold til artikel 23 i lov 36/1988 skal fremsættes under voldgiftssagen og følgelig ikke længere kan behandles under søgsmålet om annullation af voldgiftskendelsen.

20. Audiencia Provincial lagde i medfør af lov 26/1984 (artikel 10, 10a og første tillægsbestemmelse) og lov 7/1998 (artikel 8) til grund, at den voldgiftsbestemmelse, der er indføjet i kontrakten, har karakter af et urimeligt kontraktvilkår. Da forbrugeren ikke udtrykkeligt havde påberåbt sig, at kontraktvilkåret om voldgift var ugyldigt under voldgiftssagen, var retten imidlertid i tvivl om, hvorvidt den af egen drift kunne rejse spørgsmålet.

21. Af denne årsag har retten forelagt Domstolen følgende spørgsmål:

»Følger det af den beskyttelse af forbrugerne, som er sikret ved Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, at en ret, der er blevet forelagt et søgsmål om annullation af en voldgiftskendelse, skal efterprøve, om voldgiftsaftalen er ugyldig, og annullere kendelsen, såfremt retten finder, at voldgiftsaftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår til skade for forbrugeren, når forbrugeren påberåber sig ugyldigheden under annullationssøgsmålet, men ikke har gjort ugyldigheden gældende under voldgiftssagen?«

22. I den foreliggende sag har Centro Móvil, den spanske, den tyske, den ungarske og den finske regering samt Kommissionen afgivet skriftlige indlæg.

III — Juridisk gennemgang

Indledning: Kan den voldgiftsbestemmelse, der er genstand for hovedsagen, anses for at være et urimeligt kontraktvilkår?

23. De parter, der har afgivet skriftlige indlæg i sagen, har udførligt drøftet følgende præliminære spørgsmål, før de har redegjort for, hvordan det præjudicielle spørgsmål efter deres opfattelse bør besvares: Har den i hovedsagen omtvistede voldgiftsbestemmelse virkelig karakter af et urimeligt vilkår, dvs. er der tale om »[e]t kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling«, og som »til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren« (direktivets artikel 3, stk. 1).

24. Centro Móvil mener ikke, at der i denne sag er tale om et kontraktvilkår, der er ugyldigt efter direktiv 93/13, idet Elisa María Mostaza Claro indgik telefonabonnementsaftalen som led i sit erhverv og således ikke kan anses for at være »forbruger«. Desuden har det pågældende kontraktvilkår været genstand for individuel forhandling med sagsøgeren, og det er følgelig ikke omfattet af artikel 3.

25. Den ungarske regering har derimod gjort gældende, at det ikke klart fremgår af forelæggelseskendelsen, om det pågældende kontraktvilkår opfylder de kriterier, der er fastsat i direktiv 93/13. Under alle omstændigheder pålægger direktivet ifølge den ungarske regering ikke medlemsstaterne at anse alle vilkår i forbrugerkontrakter, der foreskriver alternative retsmidler til at løse de tvister, der er anerkendt i lovgivningen, for at være urimelige.

26. Den finske regering og Kommissionen har indtaget et andet standpunkt. Den i hovedsagen omtvistede voldgiftsbestemmelse opfylder nemlig efter deres opfattelse helt sikkert de kriterier, der er fastsat i artikel 3. Ifølge den finske regering indebærer dette vilkår en betydelig skævhed til skade for forbrugerne, der som regel ikke råder over den nødvendige juridiske indsigt til at vurdere følgerne af, at en kontrakt indeholder et vilkår om voldgift. Den finske regering og Kommissionen har desuden tilføjet, at dette vilkår er at finde blandt de kontraktvilkår, der er angivet som eksempler i bilaget til direktivet, og navnlig i litra q), der henviser til kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er »at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler«.

27. Personligt hælder jeg mest til Kommissionens og den finske regerings opfattelse vedrørende besvarelsen af dette spørgsmål, men jeg mener, at man i denne forbindelse snarere bør rejse et andet spørgsmål.

28. Som bekendt kan Domstolen i forbindelse med udøvelsen af den kompetence, som den i henhold til artikel 234 EF har til at fortolke fællesskabsretten, »fortolke de generelle kriterier, som fællesskabslovgiver har anvendt som definition på begrebet urimeligt kontraktvilkår«. Domstolen kan derimod ikke »udtale sig om anvendelsen af disse generelle kriterier på et bestemt kontraktvilkår«, da en sådan anvendelse i henhold til direktivets artikel 4 indebærer en undersøgelse af alle de omstændigheder, der »i det konkrete tilfælde« har været forbundet med kontraktens indgåelse, hvilke omstændigheder kun den nationale ret kan have et direkte kendskab til [6].

29. I overensstemmelse med kompetencefordelingen i traktaten tilkommer det således den nationale ret, der er den eneste, der har direkte kendskab til disse omstændigheder, at »tage stilling til, om et kontraktvilkår som det, tvisten i hovedsagen angår, opfylder alle kriterier for, at vilkåret kan kvalificeres som urimeligt i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i direktivets artikel 3, stk. 1« [7].

30. Océano Grupo Editorial-sagen [8], i hvilken Domstolen imidlertid, som Kommissionen har bemærket, foretog en sådan vurdering, kan ikke føre til en anden konklusion. I den efterfølgende Freiburger Kommunalbauten-dom [9] udtalte Domstolen nemlig, at den førstnævnte dom omhandlede et helt usædvanligt tilfælde, som følgelig ikke kan danne præcedens.

31. Ifølge Domstolen vedrørte tvisten i Océano Grupo Editorial-dommen nemlig en værnetingsaftale, hvis formål var »i alle de tvister, der udsprang af kontrakten, at henlægge kompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befandt sig«. Der var således tale om et kontraktvilkår, »der udelukkende og uden modydelse var til fordel for den erhvervsdrivende«, og som følgelig var klart urimeligt. Det var udelukkende af denne årsag, at Domstolen kunne fastslå, at vilkåret var urimeligt »uden at der var behov for at undersøge alle de faktiske omstændigheder ved kontraktens indgåelse«. [10]

6 — Dom af 1.4.2004, sag C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Sml. I, s. 3403, præmis 22. Jf. også dom af 22.6.1999, sag C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer, Sml. I, s. 3819, præmis 11, og af 27.9.2001, sag C-253/99, Bacardi, Sml. I, s. 6493, præmis 58.

7 — Freiburger Kommunalbauten-dommen, præmis 25.

8 — Dom af 27.6.2000, forenede sager C-240/98— C-244/98, Océano Grupo Editorial, Sml. I, s. 4941.

9 — Nævnt ovenfor i fodnote 6.

10 — Freiburger Kommunalbauten-dommen, præmis 23.

32. I de fleste sager fremgår dette imidlertid ikke med den fornødne klarhed, og den konkrete anvendelse af kriterierne i direktivets artikel 3, stk. 1, bør følgelig overlades til den nationale ret.

33. I den foreliggende sag har den forelæggende ret rent faktisk foretaget en prøvelse af spørgsmålet om, hvorvidt kontraktvilkåret om voldgift er urimeligt. Audiencia Provincial har nemlig i sin kendelse anført følgende: »Den forelæggende ret er ikke i tvivl om, at det følger af [den nationale lovgivning, der gennemfører direktiv 93/13], at den voldgiftsaftale, der er indeholdt i tilbudsaftalen om mobiltelefoni indgået mellem Elisa María Mostaza Claro og Centro Móvil Milenium SL, er ugyldig, idet der foreligger et urimeligt kontraktvilkår.«

34. I denne situation mener jeg ikke, at Domstolen kan gøre andet end at tage rettens vurdering til efterretning, og jeg skal tilføje, at dette gælder så meget desto mere som den forelæggende ret ikke har anmodet om en vurdering af kontraktvilkårets nærmere karakter, men blot ønsker oplyst, om den har mulighed for at rejse spørgsmålet af egen drift.

35. Som bekendt er det inden for rammerne af den kompetencefordeling, der er fastsat i traktaten, den forelæggende ret, der bedømmer, hvilke spørgsmål der skal forelægges med henblik på at træffe afgørelse i hovedsagen, og det er disse spørgsmål, som Domstolen principielt er forpligtet til at besvare [11].

36. Kun undtagelsesvist og kun for så vidt det er nødvendigt for at »give den nationale ret et brugbart svar« kan Domstolen ændre spørgsmålene og/eller formulere nye spørgsmål [12]. I den foreliggende sag er der imidlertid ingen, der har påberåbt sig dette, og det fremgår heller ikke af sagsakterne, at det skulle være tilfældet.

37. Det er herefter alt taget i betragtning min opfattelse, at Domstolen må henholde sig til den nationale rets vurdering, hvorefter det i hovedsagen omtvistede kontraktvilkår er urimeligt. Det er på denne baggrund, at jeg i det følgende vil undersøge det stillede spørgsmål.

Det præjudicielle spørgsmål

38. Som nævnt ønsker den forelæggende ret med sit eneste spørgsmål oplyst, om direkti-

11 — Dom af 29.11.1978, sag 83/78, Pigs Marketing Board, Sml. s. 2347, af 8.11.1990, sag C-231/89, Gmurzynska-Bscher, Sml. I, s. 4003, præmis 20, af 28.11.1991, sag C-186/90, Durighello, Sml. I, s. 5773, og af 16.7.1992, sag C-83/91, Meilicke, Sml. I, s. 4871, præmis 23.

12 — Jf. dom af 1.4.2004, sag C-1/02, Borgmann, Sml. I, s. 3219, præmis 19. Jf. også bl.a. dom af 20.3.1986, sag 35/85, Tissier, Sml. s. 1207, præmis 9, og af 11.12.1997, sag C-42/96, Immobiliare SIF, Sml. I, s. 7089, præmis 28.

vets ordning med beskyttelse af forbrugerne indebærer, at de nationale retter, der får forelagt en voldgiftskendelse til prøvelse, kan rejse spørgsmålet, om et kontraktvilkår, der anses for at være urimeligt, er ugyldigt og følgelig annullere kendelsen, selv om forbrugeren ikke har fremsat et sådant anbringende under voldgiftssagen og første gang fremsætter ugyldighedsindsigelsen i stævningen i den efterfølgende retssag.

39. Jeg er enig med den spanske, den ungarske og den finske regering samt Kommissionen i, at dette spørgsmål kan besvares bekræftende henset til Domstolens praksis.

40. Domstolen har nemlig allerede anerkendt, at de nationale retter har kompetence til af egen drift at rejse spørgsmålet om, hvorvidt de urimelige kontraktvilkår, som de erhvervsdrivende kræver opfyldt, er ugyldige.

41. I den allerede nævnte Océano Grupo Editorial-dom [13] har Domstolen nemlig udtalt, at direktivets artikel 7, stk. 2, giver de godkendte forbrugerorganisationer adgang til at indbringe sager for domstolene for at få fastslået, om vilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og for i givet fald at opnå, at de forbydes, selv om de ikke er blevet anvendt i en bestemt kontrakt. Årsagen hertil, bemærker Domstolen videre, skal søges i den omstændighed, at den pågældende bestemmelse er en del af en beskyttelsesordning, der »hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau«, og at denne situation »alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv«. [14]

42. Inden for rammerne af en ordning, der tillader en sådan form for intervention, kan det ifølge Domstolen »vanskeligt tænkes, at det i henhold til en ordning, hvorefter der skal iværksættes særlige kollektive foranstaltninger af præventiv art med det formål at bringe misbrug til skade for forbrugernes interesser til ophør, ikke skulle være muligt for en domstol, der behandler en tvist vedrørende en bestemt kontrakt, hvori der er indsat et urimeligt vilkår, at undlade at anvende dette vilkår, blot fordi forbrugeren ikke [har gjort] gældende, at det er urimeligt [15]«. Det er tværtimod i overensstemmelse med en sådan ordning, at en national ret træffer en positiv foranstaltning, der består i, at den af egen drift konstaterer, at et kontraktvilkår er urimeligt, og undlader at anvende det.

43. I Cofidis-sagen tilføjede Domstolen derefter, at de nationale retter skal have mulighed for at fastslå, at et urimeligt kontraktvilkår er ugyldigt, selv om forbru-

13 — Nævnt ovenfor i fodnote 8.

14 — Océano Grupo Editorial-dommen, præmis 25 og 27.

15 — Océano Grupo Editorial-dommen, præmis 28.

geren ikke har gjort dette gældende inden for den frist, der gælder efter national ret [16].

44. I denne forbindelse har Domstolen understreget, at hensigten med direktiv 93/13 er at sikre forbrugerne en »effektiv« beskyttelse og at få de erhvervsdrivende til at ophøre med at indsætte urimelige kontraktvilkår i de kontrakter, de indgår med forbrugerne (jf. artikel 7), og at hindre, at forbrugerne bliver bundet af de urimelige vilkår, som eventuelt er indføjet i kontrakten (jf. artikel 6) [17].

45. Ifølge Domstolen kunne dette formål i de retssager, der føres af de erhvervsdrivende, bringes i fare som følge af »den ikke ubetydelige risiko for, at forbrugeren ikke kender sine rettigheder«, eller »fordi han viger tilbage fra at gøre sine rettigheder gældende som følge af de omkostninger, en retssag vil medføre«. For at undgå denne risiko er det følgelig nødvendigt, at den omhandlede kompetence omfatter — i det mindste i de retssager, der anlægges af de erhvervsdrivende — »de tilfælde, hvor en forbruger [...] afholder sig fra at påberåbe sig den urimelige karakter« af kontraktvilkåret, inden »udløbet af en forældelsesfrist«, der er fastsat i en national bestemmelse [18].

16 — Dom af 21.11.2002, sag C-473/00, Cofidis, Sml. I, s. 10875.
17 — Cofidis-dommen, præmis 32 og 33.
18 — Cofidis-dommen, præmis 33-36.

46. Centro Móvil og den tyske regering har imidlertid gjort gældende, at de ovenstående betragtninger ikke kan overføres på den foreliggende sag. I dette tilfælde er der nemlig ingen risiko for at svække beskyttelsen af forbrugerne, da Elisa María Mostaza Claro i overensstemmelse med vilkåret om voldgift havde adgang til at modsætte sig, at tvisten blev afgjort ved voldgift og til i medfør af artikel 23 i lov 36/1988 at påberåbe sig, at det pågældende vilkår var ugyldigt i sine indledende bemærkninger til voldgiftsdommeren.

47. Hertil bemærkes, at der i den foreliggende sag — præcis som i Cofidis-sagen — forelå en ikke ubetydelig risiko (og faktisk var den indtrådt) for, at forbrugeren i den voldgiftssag, som den erhvervsdrivende havde anlagt, konkret ikke kunne udøve disse beføjelser som følge af uvidenhed eller frygt for — når voldgiftssagen var blevet afvist eller voldgiftsbestemmelsen var blevet erklæret ugyldig — at skulle afholde sagsomkostningerne i forbindelse med en retssag for de almindelige domstole.

48. Dertil kommer, at valget mellem enten at udøve de nævnte beføjelser eller at afstå herfra i håbet om en hurtigere og mindre omkostningskrævende afgørelse af tvisten, var undergivet en så kort frist, at det i praksis blev uforholdsmæssigt vanskeligt eller endog umuligt at udøve disse beføjelser. Som det nemlig fremgår af forelæggelseskendelsen indebærer den af Centro Móvil egenhændigt

affattede voldgiftsbestemmelse, at afgørelsen af tvister, der udspringer af kontrakten, overføres til et voldgiftsnævn (AEDE), der i henhold til sine egne procedureregler gav Elisa María Mostaza Claro en frist på blot ti dage til at afgøre, om hun ville modsætte sig, at tvisten blev afgjort ved voldgift, og såfremt dette ikke var tilfældet, til at fremsætte bemærkninger og bevisligheder til sit forsvar.

49. I modsætning til, hvad Centro Móvil og den tyske regering har hævdet, må det følgelig konstateres, at forbrugerens rettigheder under den pågældende procedure er stærkt begrænsede.

50. Centro Móvil og den tyske regerings grundlæggende indvending mod at udstrække retspraksis fra Océano Grupo Editorial-dommen og Cofidis-dommen til den foreliggende sag er imidlertid en anden. Efter deres opfattelse ville en anerkendelse af, at de ordinære retter har kompetence til af egen drift at rejse spørgsmålet om voldgiftsbestemmelsens gyldighed, selv om den ikke har været anfægtet i tide, nemlig i betydelig grad svække hensynet til effektiviteten og sikkerheden af voldgiftskendelser. Dette hensyn forsøger den spanske lov netop at imødekomme ved at fastsætte formelle grænser, inden for hvilke et anbringende om, at voldgiftsbestemmelsen er ugyldig, skal være fremsat, og ved at begrænse tilfældene, hvor voldgiftskendelsen kan annulleres, til situationer, der udtrykkeligt er opregnet (jf. artikel 23 og 45 i lov 36/1988).

51. Der er ingen tvivl om, at hensynet til »en effektiv voldgiftsprocedure« kan begrunde en begrænsning af »efterprøvelsen af voldgiftskendelser«[19]. Som Centro Móvil og den tyske regering med rette har anført, kommer dette hensyn til udtryk i forskellige procesordninger og i forskellige internationale retsakter[20] i form af en fastsættelse af bestemte tilfælde, hvor »en kendelse [...] kan ophæves eller dens anerkendelse afvises [...]«[21].

52. Jeg mener imidlertid ikke, at der i den foreliggende sag er risiko for at svække dette hensyn. Som størstedelen af de nationale lovgivninger og de internationale retsakter på området[22] omfatter også den spanske lovgivning nemlig blandt de tilfælde, hvor det er muligt at annullere en voldgiftskendelse, tilfælde, hvor voldgiftskendelsen er i strid med ufravigelige retsgrundsætninger (jf. artikel 45, stk. 5, i lov 36/1988), og dette gælder uanset, om en part har fremsat indsigelse.

53. Domstolen har ligeledes i Eco Swiss-dommen fastslået, at »en national ret i det omfang, den efter nationale processuelle

19 — Dom af 1.6.1999, sag C-126/97, Eco Swiss, Sml. I, s. 3055, præmis 35.

20 — Jf. artikel 5 i New York-konventionen af 10.6.1978 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, samt artikel 34 i Uncitral's Model Law on International Commercial Arbitration fra 1985, der er udarbejdet af De Forenede Nationers Kommission for International Handelsret.

21 — Eco Swiss-dommen, præmis 35.

22 — Jf. artikel 5, stk. 2, litra b), i New York-konventionen samt artikel 34, stk. 2, litra b), i Uncitral's Model Law on International Commercial Arbitration fra 1985.

regler skal efterkomme en begæring om ophævelse af en voldgiftskendelse, der støttes på, at nationale ufravigelige retsgrundsætninger er overtrådt, også skal efterkomme en sådan begæring om ophævelse, når den støttes på, at [fællesskabsbestemmelser af denne karakter] er overtrådt« [23].

54. I den nævnte sag fandt Domstolen, at artikel 81 EF af en sådan karakter, idet bestemmelsen er begrundet i hensynet til den offentlige orden, for så vidt som det er en »grundlæggende« bestemmelse, der er »nødvendig for udførelsen af de opgaver, som er blevet overdraget til Fællesskabet, og navnlig for det indre markeds funktion« [24].

55. På baggrund af denne retspraksis og henset til den store betydning, som forbrugerbeskyttelsen har antaget inden for fællesskabsretsordenen, er det Kommissionens opfattelse, at også bestemmelserne i direktiv 93/13 kan anses for at være bestemmelser, der vedrører ufravigelige retsgrundsætninger. Ifølge Kommissionen er der her tale om harmoniseringsbestemmelser, der er vedtaget med henblik på sikre en mere effektiv beskyttelse af forbrugeren i det indre marked. Der er således tale om vigtige bestemmelser, der kan henføres til opgaven vedrørende »styrkelse af forbrugerbeskyttelse[n]«, som omhandlet i artikel 3, litra t), EF. Ifølge Kommissionen følger det heraf, at de nationale retter skal sikre overholdelsen af sådanne bestemmelser, når de foretager en prøvelse af voldgiftskendelser, også selv om det — som i det foreliggende tilfælde — ikke er blevet gjort gældende under voldgiftssagen, at disse bestemmelser er blevet tilsidesat.

56. Jeg vil ikke principielt udelukke, at et sådant ræsonnement kan være berettiget. Det vil imidlertid blive mødt med den indvending, at man på denne måde kan komme til at tillægge et bestemt begreb en alt for omfattende rækkevidde, nemlig begrebet bestemmelserne vedrørende ufravigelige retsgrundsætninger, der traditionelt udelukkende refererer til bestemmelser, som en retsorden anser for at være af afgørende og ubetinget vigtighed.

57. Under alle omstændigheder mener jeg ikke, at det, som Kommissionen har foreslået, er den eneste farbare vej, der kan føre frem til en anerkendelse af, at den ret, for hvilken voldgiftskendelsen er indbragt, af egen drift kan erklære voldgiftskendelsen ugyldig. I overensstemmelse med de almindelige retningslinjer, der udspringer af fællesskabsretspraksis, og henset til de specifikke sager, jeg har henvist til i det foregående, er jeg nemlig af den opfattelse, at man i den foreliggende sag bør anerkende en sådan adgang for retten, da der er tale om at sikre overholdelsen af et grundlæggende princip i retsordenen, nemlig retten til kontradiktion.

58. Som det fremgår af det foregående (jf. punkt 48 ff.), er det nemlig netop denne ret,

23 — Eco Swiss-dommen, præmis 37 og 41.
24 — Eco Swiss-dommen, præmis 36.

der i alvorlig grad bringes i fare ved det kontraktvilkår, der er genstand for denne sag.

59. Efter Domstolens faste praksis gælder retten til kontradiktion »under enhver procedure, der iværksættes over for en person, og som kan munde ud i en retsakt, der indeholder et klagepunkt mod den pågældende [...]« [25], dvs. også i voldgiftssager. Denne ret hører nemlig »til de grundlæggende rettigheder, der følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner« [26].

60. På denne baggrund kan det følgelig lægges til grund, at vi her har at gøre med et princip, der er omfattet af begrebet Fællesskabets ufravigelige retsgrundsætninger, således som Domstolen også har udtalt.

61. En bekræftelse heraf kan i øvrigt udledes af Krombach-dommen, hvori Domstolen var blevet forelagt et spørgsmål om fortolkningen af artikel 27, stk. 1, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager [27]. I denne bestemmelse var der hjemmel til, at retterne i en kontraherende stat (den stat, begæringen rettes til) kunne afvise at anerkende en dom, der var afsagt i en anden kontraherende stat (domsstaten), når dette ville »stride mod grundlæggende retsprincipper«. Idet Domstolen har taget udgangspunkt i den overordnede stilling, som retten til kontradiktion indtager i fællesskabsretten, har den anerkendt, at der kan gøres brug af klausulen om »grundlæggende retsprincipper« i konventionen, for så vidt som de garantier, der er opstillet i domsstatens lovgivning, »ikke har været tilstrækkelige til at beskytte sagsøgte mod en klar tilsidesættelse af hans ret til forsvar [...]« [28].

62. I lyset af ovenstående betragtninger skal jeg herefter konkludere, at den ordning med beskyttelse af forbrugerne, der er fastsat i direktiv 93/13, indebærer, at en national ret, der i et tilfælde som det foreliggende får forelagt en voldgiftskendelse til prøvelse, kan fastslå, at en voldgiftsbestemmelse er urimelig og annullere kendelsen under henvisning til, at den strider mod ufravigelige retsgrundsætninger, selv om forbrugeren ikke har fremsat et sådant anbringende under voldgiftssagen, og dette anbringende for første gang gøres gældende i stævningen i den sag, der anlægges til prøvelse af kendelsen.

25 — Jf. dom af 29.6.1994, sag C-135/92, Fiskano mod Kommissionen, Sml. I, s. 2885, præmis 39, og af 24.10.1996, sag C-32/95 P, Kommissionen mod Lisrestal m.fl., Sml. I, s. 5373, præmis 21.

26 — Dom af 28.3.2000, sag C-7/98, Krombach, Sml. I, s. 1935, præmis 38.

27 — Konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (Rec. 1972 L 299, s. 32). Der var forelagt tre spørgsmål om fortolkningen af artikel 27, stk. 1, i ovennævnte konvention af 27.9.1968 (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved konventionen af 9.10.1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, og — den ændrede tekst — s. 77) og ved konventionen af 25.10.1982 om Den Hellenske Republiks tiltrædelse (EFT L 388, s. 1).

28 — Krombach-dommen, præmis 44.

IV — Forslag til afgørelse

63. I lyset af ovenstående bemærkninger skal jeg foreslå Domstolen at besvare Audiencia Provincial de Madrids spørgsmål således:

»Den ordning med beskyttelse af forbrugerne, der er fastsat i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler indebærer, at en national ret, der i et tilfælde som det foreliggende får forelagt en voldgiftskendelse til prøvelse, kan fastslå, at en voldgiftsbestemmelse er urimelig og annullere kendelsen under henvisning til, at den strider mod ufravigelige retsgrundsætninger, selv om forbrugeren ikke har fremsat et sådant anbringende under voldgiftssagen, og dette anbringende for første gang gøres gældende i stævningen i den sag, der anlægges til prøvelse af kendelsen.«